

van meer
en.
a de oppo-
confessie
aarbij niet
le van de
oor dr K.
der V. U.

moet ik en-
ste plaats
en, en met
d, nimmer
misch-we-
is bij de
K. S.) van
geest gefor-
kelijk uit-
ademisch,
agen, zich
chappelijke
den opge-
(de stich-
Wanneer
zeker in
verwach-
handeling,
maar een
g der om-
geweld,
defendree

te lid van
armkreet"
een acade-
kunnen de
ers daarin
aar bewust
elijdt.
ons verder,
en. Welnu,

gehouden
vaaruit dit
voor een
beheerscht,
oet vallen,
taut, maar
elt in den
e opsteller
eet geput.
ferent ver-
hijnen weer

tte op het
n schrijver
m kan, zoo
vaarin men
en inhoud
de formu-
e verklaren
opmerking
ic dat prof.
is n.l. aan-
gen die
al kan men
; zóó blijkt
Dijk in be-
riformiteit.
doeling van
merkt over
vader van
steeds over

tijd waarin
re gedaante
ikken, maar
dvijn in zijn
ng (48).
e Brès, den

at De Brès
eten aange-
had moeten
had de op-
ans geleefd
kende. Wij
de Confessie
aaruit zij is
ering in die

rmulee-
de confessie
r naast ook
atische
andere) va-
le confessie
de absolute
ar deze
ven (hier
dr A. Kuy-
gaapt (!)
vertui-
h later on-
en (!) ge-
sta ten deele

7 en 30, want
a referaat van
te over de ge-
brengt tot de
ect niet gelijk

met die uitspraak vereenigen. Slechts ten deele. Maar dan toch werkelijk ten deele. Hij geeft dr Kuyper toe, dat de Reformatoren de eenheid der kerk zeer sterk op den voorgrond gesteld hebben, wat dan ook inderdaad sonneklar is; hij spreekt als zijn oordeel uit, dat zij „te weinig rekenen met de mogelijkheid van twee instituten naast elkaar“.

Dat is dus linea recta critiek op het wetenschappelijk „dogmatisch inzicht“ van de (geestelijke) vaders der confessie, een inzicht, dat de formuleering der confessie zijns inziens mede hielp bepalen. Toch heeft prof. Dijk vrede met de onveranderde confessie. Hij leest haar dus tot op den huldigen dag, haar „uitleggende“ en „verstaande“ op zoodanige wijze, dat hij, met behoud van eigen dogmatische opvatting, de „eenigheid“ kan bewaren met de vaders der confessie, die weer hún opvatting hadden, de hunne, waarop dr Dijk in 1920 critiek oefende en die hij op een bepaald punt onbevredigend noemde.

En zoo kan dr Dijk de confessie blijven onderteekenen en berusten in het synodaal besluit, ze toch maar onveranderd te laten.

Straks wordt bij het „verstaan“ en „uitleggen“ der confessie het wetenschappelijk inzicht van haar vaders wel een heel eind op den achtergrond gedrongen, als het bij dr Dijk heet:

Iets anders is het of er niet verschil is van inzicht (het woord kloof is m.i. te sterk) tusschen de Gereformeerden van toen en nu, en dan moet worden toegegeven, dat door de toenemende splitsing de gedachten zich gewijzigd hebben. Maar is dit zoo bevredigend? Waren de omstandigheden toen niet gansch anders dan in onzen tijd? Stond men toen niet tegenover een tamelijk ongedeelde Gereformeerde Kerk, en was de eenheid onder de Hervormden niet veel sterker? Wie met deze historische factoren geen rekening houdt, loopt gevaar, de Belijdenis geweld aan te doen, en wanneer wij ons de kerkelijke wereld van toen indenken, moeten we toestemmen, dat zij zich moeilijk anders kon uitdrukken. Zij kende de pluriformiteit niet zooals wij die kennen. Maar daarover loopt de quaestie in dit geding niet. Het is niet de vraag, of de veelvormigheid der Kerk door de Reformatoren met zooveel woorden geleerd wordt, en in de Confessie is opgenomen, maar of zij door hen veroordeeld, en door de Belijdenis uitgesloten wordt. En op die vraag moet m.i. ontkennend worden geantwoord. Ook hierin is de Confessie de la Foy van Guido de Brès niet in strijd met de Heilige Schrift, en indien ze dit was, zou dr A. Kuyper zeker niet gearmd hebben tegen haar een ernstig gravamen in te brengen.

Wie kan met name uit deze laatste woorden iets anders lezen dan dit:

a) indien de woorden der confessie niet in strijd met de Schrift zijn,

b) en dr Kuyper's inzicht niet tegen deze woorden indruishte,

c) dan mag hij wel zich overtuigd houden, dat zijn dogmatisch inzicht afwijkt van dat van de vaders der Confessie,

d) en ook daarvan, dat de letter der Confessie oorspronkelijk meer aan dat inzicht der vaders, dan aan het zijne uitsluitend bedoelde te geven,

e) maar dan behoeft men geen alarmkreet te slaan;

f) noch van dr Kuyper, gaat men zich even plaatsen op zijn standpunt, dit te verlangen;

g) want dan kan hij ook bij andere lezing, verklaring en uitlegging der belijdenis dan de reformatoren deden, in de formuleering zelve hen vinden, en met hen alzóó zijn „eenigheid“ hebben.

Ik zou wel eens willen weten, of nu prof. Waterink (benevens „De Heraut“) over deze in 1920 voorgedragen opinie van dr Dijk te spreken is, ja dan neen. Zij kunnen deze vraag m.i. niet laten rusten, na deze „alarmkreet“.

Zeggen zij: neen, dan zou het goed zijn, dit zeer duidelijk uit te spreken. Niet om prof. Dijk te critiseren, doch om allen schijn van wel alarm roepen tegen een „nieuwe richting“ van 1936, en niet tegen een apologet van dr Kuyper in 1920 te vermijden. Allen schijn tevens, alsof, wat immers niemand van de broeders gelooven wil, het alarm roepen een gelegenheids-act is, hetzij in eersten, hetzij in tweeden aanleg.

Zeggen zij: ja, dan begrijp ik niet, hoe men sinds 1920 vrede hebben kan met de manier, waarop alle aanhangers der pluriformiteitsleer van dr A. Kuyper de confessie „verklaren“ en „uitleggen“, én dan tevens een alarmkreet kan slaan, zoodra in 1939 iemand, wiens wetenschappelijke denkbeelden men blijkbaar niet deelt, in andere woorden nog eens het zelfde zegt, als dr Dijk in 1920 ten gunste van dr Kuyper opmerkte.

„De confessie“, zoo merkte dr Dijk (54) ten overvloede nogmaals op, „bedoelt niet strenge dogmatische begripsbepalingen te geven“.

Als dit waar is — en het is in veel gevallen — waar — dan is in die gevallen, waarin de zooveel geciteerde uitspraak van toepassing is, opzettelijk door den één in de formuleering ruimte gelaten voor den ander, die er anders over denkt. In al zulke gevallen heeft men niet slechts het recht, doch zelfs den plicht, zich in verklaring en exegese der confessie vrij te maken van het dogmatisch inzicht van dezen of genen tijdgenoot, of zelfs mede-

2) Een gekozen formule wil soms opzettelijk ruimte laten voor meer dan één gevoelen. Een andere keer wil zij uitdrukkelijk valsche opinies bestrijden en afsnijden. Men generaliseert dus niet.

redactor der confessie. Als ik een formule kies, waarin mijn opponent zich ook vinden kan, dan behouden we ons gevoelen, elk voor zich, en hebben toch een formule-van-eenigheid. En dan moet niemand daarna dezen vrede verstoren, ook niet in alarmkreeten, door de gekozen formule te willen lezen naar de opvatting hetzij van mijn opponent hetzij van mij. Hij behoort haar alsdan te lezen in het licht van onze gemeenschappelijke en duidelijke bedoeling, om ruimte voor elkaar te laten, of, om alleen te zeggen, wat de kerk sticht, zonder dat wij op een wetenschappelijke kwestie nader in willen gaan.

Slechts dan roep men alarm.

a) indien men meent, dat zulke gevallen in de confessie niet voorkomen (maar prof. Waterink zal wel evenmin als ik van die opinie zijn); of

b) indien men overtuigd is, dat een nieuwe opvatting in botsing komt met een confessionele uitspraak, die niet ruimte wil laten, doch af wilde snijden wat zakelijk door vroegere of door huidige meningen wordt geponeerd; of

c) indien men oordeelt, dat de formule te ruim was (en dus ja en neen verbindt), of,

d) indien men oordeelt, dat ze te eng is (en dus afsnijdt wat God de kerk niet beveelt af te snijden).

In de gevallen a) en b) roep men dan alarm tegen zijn broeders, die nieuwere meningen voordragen; in de gevallen c) en d) tegen de confessie (door indiening van een gravamen n.l.).

In andere gevallen evenwel danke men voor de genade, dat ook in eenheids-formules broeders, hoewel zakelijk divergeerende, kunnen samenwonen. In die gevallen, waarin zij dat wettig doen, verstoot men den vrede, dien de vaders sloten, niet ten aanzien van de zonen.

Voor al niet, wanneer men zelf geruimen tijd heeft geprofitteerd van deze verdragsaamheid, zooals van prof. Waterink ongetwijfeld gold en nog geldt.

Hiermee kom ik op het puntje, dat ik in den aanvang reeds vooropstelde.

Ik zal dat puntje maar bewaren tot de volgende week. Maar ik wil dit artikel niet eindigen zonder het volgende te verklaren.

Er zijn onder ons den laatste tijd verschillende anthropologische theorieën (theorieën met betrekking tot de leer omtrent den mensch) voorgedragen.

Er zijn theorieën van prof. Hepp.

Van dr Steen.

Van prof. Waterink.

Van prof. Vollenhoven-Dooyeweerd.

Van den heer Janse.

Van nog veel anderen: prof. dr H. Bavinck, prof. dr J. H. Bavinck, dr Kuipers b.v..

Al die theorieën zijn, soms in belangrijke punten, van elkander verschillend. Voor die alle wordt om beurten in de kerken ingang gezocht. Prof. Waterink heeft nog altijd boekjes in omloop, die niet teruggenomen zijn, al is de schrijver ook beschuldigd van Apollinarisme, en al heeft hij ook volgens prof. Hepp zijn standpunt gewijzigd. Prof. Hepp laat hier en daar zijn meening doorschmeren, en laat bij promoties zijn leerlingen, onder bronvermelding ook uit krantenartikelen van hem, bepaalde opvattingen in dissertaties verdergeven. Een enkele maal geeft een zijner leerlingen (onlangs citeerden we ds Pestman in een leidraad voor de jeugd) ze ook verder. Ook prof. Vollenhoven en de heer Janse spraken, evenals prof. Dooyeweerd, zich uit. Dr Kuipers wijzigde hier en daar een boek van prof. dr J. H. Bavinck. Prof. Hepp maakte zich los van dr H. Bavinck op bepaalde punten. En zoo kunnen we verder gaan. Het aantal anthropologische constructies is onder ons nog vrij groot en — divergeerend. De hoogleeraren Vollenhoven-Dooyeweerd hebben zich dan ook niet opgeworpen als importeurs eener anthropologie, die voor de eerste maal zich losmaakte van sommige dogmatische inzichten der vaders van de confessie. Welneen; dat deden Bavinck's, prof. Hepp, dr Steen, en ook prof. Waterink.

En nu is één ding zeker:

indien deze auteurs — en ze moesten óf allemaal, of geen van allen het recht daartoe krijgen — indien deze auteurs anno 1940 het willen, dan kunnen zij elk voor zich, met den dr Dijk van twintig jaar geleden, zeggen (mutatis mutandis):

Iets anders is het of er niet verschil is van inzicht (het woord kloof is m.i. te sterk) tusschen de Gereformeerden van toen en nu, en dan moet worden toegegeven, dat door verder gaande detaillistie de gedachten zich gewijzigd hebben. Maar is dit zoo bevredigend? Waren de (wetenschappelijke) omstandigheden toen niet gansch anders dan in onzen tijd? Stond men toen niet in een tamelijk ongedeelde wetenschappelijk front met de kinderen der scholastiek, en was de drang tot zelfstandige bestudeering der anthropologische problemen niet veel zwakker? Wie met deze historische factoren geen rekening houdt, loopt gevaar, de Belijdenis geweld aan te doen, en wanneer wij ons de kerkelijke theologische wereld van toen indenken, moeten we toestemmen, dat zij zich moeilijk anders kon uitdrukken. Zij kenden de anthropologische problemen niet zooals wij die kennen. Maar daarover loopt de quaestie in dit geding niet. Het is niet de vraag, of ons anthropologisch inzicht door de Reformatoren met zooveel woorden geleerd wordt, en in de confessie is opgenomen, maar of het door hen veroordeeld, en door de Belijdenis uitgesloten (Zie vervolg op blz. 126.)

Misbruik van het Verbond.

Het Derde Gebod houdt wel iets meer in, dan dat het ons het vloeken verbiedt en het bezigen van krachttermen ontraadt. Tot Zijn Volk dat NIET vloekt, komt de HEERE met Zijn bevel: GIJ... dat wil zeggen kerkgangers, belijdende leden, ouderlingen, dominee's, theologische professoren, innige kinderen, diep-ingeleiden enz... GIJ zult den Naam des HEEREN niet opheffen tot ijdelheid. Als wij in de Heilige Wet des HEEREN onzes Gods niet in de eerste plaats onze KERK-zonden, de zonden van ons christelijk leven zien, zouden wij beter doen de wetsprediking af te schaffen! Waarom zullen wij zoo scherpelijk de Tien Geboden prediken als een ieder in den spiegel der Wet het beeld van den ander ziet? Het Derde Gebod moet niet zoo behandeld worden dat wij ijlings den haan spannen om HET SCHOT VAN STEENWIJK (de ouderen kennen dit vers!) af te vuren op den vloekenden soldaat. Het wordt ons in des Heeren Naam verkondigd opdat WIJ beven zouden voor Zijn Aangezicht, opdat wij opgewekt zouden worden tot een teeder leven in het Verbond.

De HEERE heeft ons in Zijn Verbond zulk een rijken zegen geschonken! Op Zichzelf de Onkenbare, Zichzelf bekend en niemand nader, d'Onnoembare, Dien wij noemen moeten, heeft de HEERE Zich in liefde aan Zijn Volk doen kennen. Aan een hof moeten de graven en de excellenties wachten tot de koning het woord tot hen wil richten, dan spreken zij schuchter van: Uwe Majesteit! Maar het kleinste prinsje en prinsesse mag den koninklijken vader of moeder aanspreken met den naam der liefde. Zooals Beatrix haar vader in de rede viel met een opgetogen: Mamma, kerstboom! zoo mogen onze jonge kinderen hun gebedje opzenden: Lieve Heere... Wij mogen iemand niet bij den naam noemen tenzij hij ons daartoe het recht gaf, maar in het Verbond spreken wij den hoogen God aan als: Onze Vader, Onze HEERE.

God wil dat dit Zijn Liefde-Verbond heilig zal worden gehouden. Ons zingen en bidden, ons preeken en spreken, onze „christelijke“ vergaderingen en organisaties, zij moeten waarachtig christelijk zijn. Onze scholen waarachtig christelijke scholen, onze pers een christelijke pers. Want de Heere zal niet onschuldig houden... geen voorzitter, geen dominee, geen redacteur of directeur van een christelijk dagblad, geen onderwijzer, leeraar of professor... die Zijn Naam ijdelijk gebruikt.

Zeker, de HEERE zal niet onschuldig houden de slimmerds, die om dit gebod niet te overtreden, van het avondmaal wegblijven, geen ouderling willen worden, het gebed van het publieke erf willen geweerd zien. Immers juist gebod Drie is het gebod, dat ons de theologie, Gebiedt, de christelijke wetenschap, de radio, de staatkunde. Het is het gebod van het gebed! Het is het bevel tot Zending en Evangelisatie, het Gebod van de Heilige Propaganda.

Het terrein van het Verbond Gods wordt in de verklaring naar den catechismus breed getrokken. Immers achter het speciale vraagstuk van den eed, ligt de beteekenis van het Verbond Gods voor heel het leven. Zal men ook godzaliglijk bij den Naam Gods staatkunde drijven, wetenschap beoefenen, zieken verplegen, patroons- en werkliedenorganisaties oprichten, een radio met den Bijbel (d.i. met den Naam Gods) hebben? Ja het, want al zulks is in Gods Woord gegrond en van de heiligen in alle eeuwen recht gebruikt geweest. Heel het leven moet onder het regiment Gods worden teruggebracht, daartoe moet de Naam Gods, d.i. de goddelijke Waarheid, worden gekend en doorgedacht.

Hoe breder het terrein wordt, des te grooter het gevaar van misbruik optreedt. Daarom moet met biddende en leedzame zorg gewaakt worden dat het christelijk onderwijs waarlijk christelijk zij, de christelijke pers haar naam met recht moge voeren en christelijke organisaties een waarlijk christelijk karakter dragen. Want de HEERE zal niet onschuldig houden, die Zijn Naam als een phrase, tot een ornament gebruikt. Hij zal Zijn zegen onttrekken aan een kerkelijk, aan een christelijk leven, waarin Hij niet in waarheid de eere ontvangt die Hem toekomt.

Dit is een gebod om bij te beven! Want wij meenen niets voor honderd procent. Dies hebben wij ons den HEERE eigenlijk voorgesteld als iemand, Die Zijn woorden ook niet voor honderd procent meent. Zijn beloften niet... het geldt bij velen als ernst de beloften des Heeren niet te vertrouwen. Tegelijk als het goud der beloften zijn glans voor ons verliest, verliest de bedreiging voor ons haar klem. O, daar is een doopen (de HEERE vergeve het ons!) dat niet anders is dan een ijdelijk opheffen van den Naam des